

УДК 070:37.01:655.4

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2026.1.24>

Ганна ХОЛОД

кандидат філологічних наук,
професор кафедри політології та журналістики,
Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
докторантка,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
kholodanna@ukr.net
ORCID: 0000-0002-2479-9721

СПЕЦИФІКА КОНТЕНТУ Й ОФОРМЛЕННЯ МІНІЖУРНАЛУ «БАВІЛОНЧИК» («БАВИЛОНЧИК»)

Стаття розкриває суть одного з редакційних експериментів 90-х років ХХ століття – поєднання різновікових читачьких аудиторій у журналах із кіноконтентом.

Мета статті – з'ясувати специфіку контенту й оформлення мініжурналу «Вавілончик» («Вавилончик»), на основі недоліків та переваг контенту й оформлення вищезазначеного видання сформулювати рекомендації для сучасних видавців.

У статті проаналізовано контент й оформлення мініжурналу «Вавілончик» («Вавилончик»), розрахованого на дитячу аудиторію й розміщеного в журналах «Вавілон», «Вавілон-XXI» (трансформована назва – «Вавілон XXI»). Авторка приділила увагу антропоморфним засобам моделювання образу мініжурналу, комунікативним прийомам, які використовувала редакція для спілкування з дитячою аудиторією, шрифтовому оформленню фрагментів тексту й назви мініжурналу, специфіці його ілюстративного й інформативного наповнення. У статті також приділено увагу історії функціонування журналів «Вавілон», «Вавілон-XXI» (трансформована назва – «Вавілон XXI») і підкреслено незмінність редакційної політики щодо друку на їхніх сторінках мініжурналу з дитячим розважальним контентом, який став у 90-х роках ХХ століття унікальним маркетинговим прийомом для залучення більшої читачької аудиторії. У статті зазначено, що мініжурнал «Вавілончик» (трансформована версія – «Вавилончик») сприяв розвитку креативності дітей, виконуючи пізнавальну, комунікаційну, рекламну, стимулювальну, естетичну, розвивальну функції. Проаналізувавши контент видань, авторка також звернула увагу на недоліки застосування редакційного експерименту щодо поєднання контенту, розрахованого на різну вікову аудиторію, і запропонувала рекомендації, адресовані сучасним видавцям.

Ключові слова: журнал «Вавілон», журнал «Вавілон-XXI», журнал «Вавілон XXI», мініжурнал «Вавілончик» («Вавилончик»), контент, оформлення.

Hanna Kholod. SPECIFICITY OF THE CONTENT AND DESIGN OF THE MINI-JOURNAL “BABYLONCHIK” (“BABYLONCHIK”)

The article reveals the essence of one of the editorial experiments of the 1990s: combining different-age reading audiences in magazines with film content.

The purpose of the article is to identify the specifics of the content and design of the mini-magazine “Babilonchik” (“Babylonchik”) and to formulate recommendations for modern publishers based on its strengths and weaknesses.

The article analyses the content and design of the mini-journal “BABYLONCHIK” (“BABYLONCHIK”), designed for a children’s audience and published in the magazines “BABYLON”, “BABYLON-XXI” (transformed name – “BABYLON XXI”). The author paid attention to the anthropomorphic means of modelling the image of the mini-magazine, the communicative techniques used by the editorial staff to communicate with the children’s audience, the font design of the text fragments and the name of the mini-magazine, the specificity of its illustrative and informative content. The article also pays attention to the history of the functioning of the magazines “Babilon”, “Babilon-XXI” (transformed name – “Babylon XXI”) and emphasizes the invariability of the editorial policy regarding the publication on their pages of a mini-magazine with children’s entertainment content, which became a unique marketing technique for attracting a larger readership in the 90s of the twentieth century. The article states that the mini-magazine “Babilonchik” (transformed version – “Babylonchik”) contributed to the development of children’s creativity, performing cognitive, communicative, advertising, stimulating, aesthetic, and developmental functions. Having analysed the content of the publications, the author also drew attention to the shortcomings of the use of an editorial experiment in combining content designed for different age audiences, and offered recommendations addressed to modern publishers.

Key words: magazine “Babilon”, magazine “Babilon-XXI”, magazine “Babylon XXI”, mini-magazine “Babilonchik” (“Babylonchik”), content, design.

Постановка проблеми. 90-ті роки ХХ століття були періодом формування нової української медійної системи. Йому був притаманний пошук нових форм подачі інформації, експерименти з контентом, оформленням видань із метою збільшення читацької аудиторії. Аналіз експериментальних практик 90-х років ХХ століття має не тільки історичну цінність, а й користь для сучасних медіа, які можуть адаптувати експериментальні практики під сучасні реалії, уникаючи помилок своїх попередників.

Одним із проявів редакційних експериментів 90-х років ХХ століття була інтеграція журналів «Вавілон», «Вавілон-XXI» (варіативна назва журналу – «Вавілон XXI»), орієнтованих на дорослу аудиторію, із мініжурналом «Вавілончик» («Вавілончик»), що містив розважальний контент для дітей. Такий формат поєднання різновікових читацьких аудиторій потребує детального наукового вивчення, що дасть змогу виявити переваги і недоліки редакційного експерименту й сформулювати рекомендації для видавців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мініжурнал «Вавілончик» («Вавілончик») ще не був об'єктом детального наукового вивчення, хоча Л. Брюховецька та С. Мензелевський приділили увагу журналам, у яких вищезазначений мініжурнал був розміщений.

У своїй статті «Вільне падіння – Вавілоні та Вавілончики української кінокритики 1990-х років» [12] С. Мензелевський висвітлив соціально-економічне становище України 90-х років ХХ століття і його вплив на українську культуру. У фокусі дослідницької уваги науковця перебували журнали «Вавілон» та «Вавілон-XXI». Зокрема, С. Мензелевський приділив увагу історії виникнення вищезазначених видань і загальній характеристиці контенту. Про «журнальчик у журналі» [4, с. 80] «Вавілончик», що став об'єктом нашого дослідження, С. Мензелевський згадав двічі: у назві своєї статті, а також у контексті залучення дітей до читання («[...] залучати до читання дітей («Вавілончик»)» [12]). Енциклопедична стаття «Вавілон XXI» [1] Л. Брюховецької, обсяг якої становить 5 рядків, де зазначено інформацію про його тематичне спрямування, початок функціонування, видавця, головного редактора, рубрики, журнал «Вавілон», не містить відомостей про мініжурнал «Вавілончик».

Формулювання мети статті. Мета статті – з'ясувати специфіку контенту

й оформлення мініжурналу «Вавілончик» («Вавілончик»), на основі недоліків та переваг контенту й оформлення вищезазначеного видання сформулювати рекомендації для сучасних видавців.

Для досягнення поставленої мети треба виконати такі завдання:

1. У журналах «Вавілон», «Вавілон-XXI» (трансформована назва журналу – «Вавілон XXI») знайти мініжурнал «Вавілончик» («Вавілончик»).

2. Проаналізувати контент та оформлення мініжурналу «Вавілончик» («Вавілончик»).

3. На основі визначених нами недоліків та переваг контенту й оформлення вищезазначеного видання сформулювати рекомендації для сучасних видавців.

Для досягнення поставленої мети було використано описовий, порівняльний методи, аналіз, синтез, узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Щомісячний критико-публіцистичний ілюстрований журнал Спілки кінематографістів України» [17, с. 3] «Вавілон» видавався з грудня 1991 року по червень 1992 року. За твердженням С. Мензелевського, виникнення журналу «Вавілон» стало результатом «інституційного конфлікту між керівництвом редакції «Новин кіноекрана» та керівництвом Спілки кінематографістів України (СКУ)» [12].

Видання «Вавілон» одразу позиціонувало себе як кінематографічний журнал [15], підкреслюючи тематику свого контенту записом «все про кіно» [11] на першій сторінці обкладинки журналу. Співробітники журналу, дії яких координував головний редактор Сергій Кичигін (С. Тойма), у своєму зверненні до читачів констатували готовність долати труднощі матеріально-технічного забезпечення друку журналу, сформулювали принципи його функціонування, критерій відбору публікацій, завдання журналу («Тому одне з головних завдань «Вавілона» – поєднання показу досягнень духовної культури українського народу з розповіддю про те, який внесок у цю скарбницю роблять інші народи, що живуть на Україні» [15]), розтлумачили назву журналу (перше пояснення – данина талантові актора Івана Миколайчука, який знявся у фільмі «Вавілон ХХ»).

У № 1 журналу «Вавілон» за 1991 рік було розміщено «Вавілончик» – «журнальчик у журналі» [4, с. 80], який був орієнтований на дитячу аудиторію. Маркерами цього є не тільки звертання до хлопчиків та дівчаток, а й моделювання антропоморфизованого образу мініжурналу завдяки його

ототожненню із цільовою аудиторією використанням художніх засобів: порівнянь, епітетів, персоніфікації («*«Вавілончик»* – як і ви – веселий, завзятий, трохи бешкетливий і найбільше схожий на вас тим, що до нестями любить мультфільми» [4, с. 80]), підкресленню спільності інтересів (любов до мультфільмів), використанням у назві журналу суфікса пестливості, її типографічним оформленням, зокрема використанням декоративного шрифту з грайливими завитками й акцентом на літері «О» із «чубчиком». У № 2 мініжурналу *«Вавілончик»* за 1992 літера «О» набуває більших антропоморфізованих рис, перетворюючись на обличчя хлопчика.

Для привернення уваги дитячої аудиторії до мініжурналу та встановлення з нею контакту редакція у своєму зверненні до дітей використала такі комунікативні прийоми, як анонсування систематичних подарунків від мініжурналу *«Вавілончик»*, вербалізація перспективи мати самостійно створену книгу («*«Вавілончик»* у кожному номері подарує вам мультфільм чи комікс, який вам залишиться лише розфарбувати, а наприкінці року скласти усі випуски журнальчика у свою першу книжку» [4, с. 80]), констатація відсутності повноцінного функціонування мініжурналу без комунікації із читачами («*«Вавілончик»* не може жити самостійно без ваших ідей, тем для малюнків, запитань, загалом, без ваших листів, то ж з нетерпінням чекає їх від вас» [4, с. 80]), створення інтриги щодо прізв'яз за найцікавіші листи, найменування читачів друзями для зменшення міжособистісної дистанції й створення атмосфери довіри.

Для увиразнення важливої інформації, зокрема оголошення конкурсу *«Нові пригоди козаків»* на краще оповідання-сценарій для мультфільмів і найкращий малюнок, наявності призового фонду, побажання успіхів, редакція використала більший за розміром шрифт. Двічі використовуючи ілюстрацію, на якій зображено усміхнених козаків із подарунками на п'єдесталі переможців, деталізуючи призовий фонд (подорож, відеокасета з мультфільмами, книги для дітей), пропонуючи розмальовку з мультиплікаційними персонажами, редакція заохочувала дитячу аудиторію до творчості.

Розміщенням у журналі *«Вавілон»* мініжурналу *«Вавілончик»* й оголошенням конкурсу для дітей редакція прагнула збільшити читачку аудиторію, а отже, продаж журналу. Аргументом щодо правильності вищезазначеного твердження є умова участі в конкурсі:

відповідно до неї на конверт учасника повинна бути наклеєна марка журналу *«Вавілончик»*. Варто зазначити, що ця умова залишалася незмінною впродовж усього функціонування журналу *«Вавілон»* (грудень 1991 року – червень 1992 року), журналу *«Вавілон-XXI»* (липень 1992 року – грудень 1992 року), а також його трансформованої версії – журналу *«Вавілон XXI»* (до березня 1993 року).

У журналі *«Вавілончик»* [9], розміщеному в № 2 журналу *«Вавілон»* за 1992 рік, редакція для конкурсу запропонувала розмальовку, що містила персонажів мультфільму *«Безтолковий Вомбат»*, інформацію про його режисера (Сергій Кушнерьов), художницю (Наталія Чернишова) та невеликий розмальований фрагмент мультфільму. Проаналізувавши використані в розмальовці образи мультиплікаційних персонажів, зокрема чоловіка, який стріляє зі зброї, ми дійшли висновку, що редакції варто було б уникати друку агресивного контенту, оскільки це могло призвести до таких негативних наслідків: формування неправильних моделей поведінки, зменшення емпатії дитини, появи тенденції нормалізації насильства в уявленні дитини, підвищення тривожності й появи фобій тощо.

Для привернення уваги читачів до інформації про наявність призового фонду редакція її оформила заголовними літерами (журнал *«Вавілон»* № 2 за 1992 рік), курсивом (журнал *«Вавілон»* № 3 за 1992 рік).

У журналі *«Вавілончик»* [5], розміщеному в № 3 журналу *«Вавілон»* за 1992 рік, редакція, крім чергової розмальовки з кольоровим фрагментом, запропонувала дітям написати продовження мультиплікаційного фільму про пригоди *Вомбата*, пообіцявши надрукувати найкращі сценарії та анонсувавши можливість потенційного співавторства для продовження вищезазначеного мультфільму.

У журналі *«Вавілончик»* [6], розміщеному в № 4 журналу *«Вавілон»* за 1992 рік, редакція запропонувала учасникам конкурсу розмальовку з персонажами з мультфільмів *Уолта Діснея*, урізноманітнила контент розповіддю про біографію і творчість вищезгаданого мультиплікатора, використавши в ній цитату *Уолта Діснея*, у якій ідеться про цікаву історію появи мишеняти *Міккі Мауса*, а також надрукувала імена та прізвища учасників конкурсу, які надіслали свої роботи з Києва, Запоріжжя, Одеси, та його переможниці-киянки. На відміну від попередніх номерів, *«журнальчик у журналі»* [6] *«Вавілончик»* розширив свої межі, розмістивши

на першій та четвертій сторінках обкладинки мультиплікаційних персонажів Уолта Діснея.

У журналі «Вавілончик» [10], розміщеному в № 5–6 журналу «Вавілон» за 1992 рік, редакція в контексті чергового конкурсу ознайомила дітей з історією виникнення образу Аліси з казок Льюїса Керрола «Аліса в країні чудес», «Аліса в Задзеркаллі» і надала лаконічну інформацію про творця однойменних мультфільмів, фрагменти з яких були використані для розмальовки.

24 серпня 1992 року до друку було підписано «щомісячний критико-публіцистичний ілюстрований журнал про кіно» [16] «Вавілон-XXI». Виникнення журналу «Вавілон-XXI», засновником та видавцем якого стала фірма «Довіра», було зумовлено появою різних поглядів Союзу кінематографістів України та головного редактора журналу «Вавілон» С. Кичигіна на цілі, завдання, структуру видання [14]. С. Кичигін вважав, що тільки орієнтація на масового читача здатна забезпечити тривале функціонування журналу [13]. У зв'язку із цим авторами контенту журналу «Вавілон-XXI», де спочатку С. Кичигін був головним редактором, а потім президентом видання, були переважно журналісти, а не кінокритики.

Незважаючи на те що новий журнал було позиціоновано як щомісячний, виникла тривала перерва перед випуском його наступного номера: його було підписано до друку 23 грудня 1992 року. На нашу думку, однією з причин тривалої перерви була трансформація журналу, зокрема його перетворення на «щомісячний незалежний культурологічний журнал» [18], поява президента видання (С. Кичигін), нового головного редактора журналу (М. Слабошпицький). Фірма «Довіра» виконувала функції видавця, інформації про неї як про засновника журналу у виданні не зазначено.

1993 року трансформація журналу продовжувалася: відбулися невеликі зміни в назві видання (нова назва – «Вавілон XXI»), на відміну від свого попередника (журнал «Вавілон») та дотрансформаційної версії («Вавілон-XXI»), які видавалися українською та російською мовами, журнал «Вавілон XXI» почав друкуватися тільки українською мовою.

Незважаючи на всі трансформаційні процеси, які відбувалися з новим журналом, на його сторінках редакція продовжувала розміщувати мініжурнал із розважальним контентом для дітей.

У мініжурналі «Вавілончик» [7], розміщеному у виданні «Вавілон-XXI» за липень-

серпень 1992 року, редакція у зв'язку з тим, що в журналі «Вавілон» для дітей було оголошено конкурс «Намалюй мультфільм!», на який треба було надіслати книжку, створену з розмальовок, продовжила їхнє розміщення в мініжурналі.

У мініжурналі «Вавілончик» за липень-серпень 1992 року дітям було запропоновано розмальовку з мультфільму «Неслухняна мама», яка супроводжувалася інформацією про сюжет мультфільму і його творців. На відміну від журналу «Вавілон», редакція журналу «Вавілон-XXI», намагаючись розширити діапазон спілкування із читачами, виходила за межі комунікації щодо конкурсу, пропозицій, ідей, побажань і просувалася на рівень формування особистісної довіри між «Вавілончиком» і читачами, спонукаючи дітей писати про свої проблеми.

Мініжурнал «Вавілончик» [8], розміщений у журналі «Вавілон-XXI» за вересень-грудень 1992 року, крім розмальовки, де зображено персонажів із мультфільмів Уолта Діснея, запропонував дитячій аудиторії ознайомитися з трьома віршами («Портрет Довженка на стіні», «Перша подорож», «Мультфільми милі мої») школярки Маріанни Сотникової.

З 1993 року назва мініжурналу з дитячим розважальним контентом трохи змінилася – у зв'язку із цим виник «журнальчик у журналі» [2, с. 48] «Вавілончик». Типографічне оформлення назви вже було позбавлено антропоморфізації та емоційності: вона була оформлена шрифтом із засічками.

У мініжурналі «Вавілончик», надрукованому в № 1–2 журналу «Вавілон XXI» за 1993 рік, читачам було запропоновано розміщену на розвороті різнокольорову ілюстрацію з улюбленими мультиплікаційними персонажами, які зібралися в лісовому кіно-театрі, та кіноекраном із черговим творчим завданням для дітей. Відповідно до завдання читачі повинні були уявити кінозірку Вавілончика, намалювати його й надіслати свої малюнки. Редакція обіцяла найкращі малюнки розмістити в наступних номерах журналу.

У мініжурналі «Вавілончик» [2], розміщеному в № 3–4 журналу «Вавілон XXI» за 1993 рік, редакція в тексті звернення до дитячої аудиторії використала назву «Вавілончик». Припускаємо, що така позиція редакції пов'язана з небажанням створювати для дітей психотравмувальну ситуацію, оскільки діти тривалий час листувалися саме з «Вавілончиком» і звикли до нього. Крім розмальовки, на якій зображено персонажів із мульт-

тфільму «Котик та Півник», у мініжурналі розміщено інформацію про українські мультфільми «Котик і Півник» («автор сценарію і режисер Алла Грачова» [2, с. 48], «Знайда» (режисер – Наталя Марченкова, автор сценарію – Юрій Рогоза), «Заєць в людях» (режисер – Сергій Гізела, автор сценарію – Євген Назаренко), назви яких у тексті було виділено жирним накресленням, оформлено більшим шрифтом, ніж основний текст. Редакція запропонувала дітям переглянути вищезазначені мультфільми виробництва студії «Українімафільм», створити свої ілюстрації за їхнім сюжетом і надіслати їх своєму другові «Вавілончиків».

Варто зазначити, що в усіх вищепроаналізованих нами журналах кожна розмальовка із зображенням мультиплікаційних персонажів або кадрів із мультфільмів мала кольоровий фрагмент. Він міг бути для дитини підказкою, навчальним прикладом, психологічною підтримкою або стимулом для завершення справи.

На нашу думку, поєднання розмальовок та інших частин мініжурналу з контентом журналів «Вавілон», «Вавілон-XXI» (трансформована назва – «Вавілон XXI»), призначеним для дорослої аудиторії, є суттєвим недоліком, оскільки діти могли побачити фотографії та малюнки, не розраховані на їхню вікову категорію. Зокрема, ідеться про інтимні сцени з фільмів, оголені та напівоголені тіла акторів. Саме це, на нашу думку, могло суттєво знизити ефективність маркетингового прийому, на який розраховувала редакція.

Висновки. Отже, для розширення читачької аудиторії журналів «Вавілон», «Вавілон-XXI» (трансформована назва – «Вавілон XXI») редакціями вищезазначених видань було використано, на нашу думку, унікальний маркетинговий прийом – розміщення в межах журналів, розрахованих на дорослу аудиторію, мініжурналу «Вавілончик» (трансформована версія – «Вавілончик») із дитячим розважальним контентом мультиплікаційної тематики. Вищезазна-

чений маркетинговий прийом, використаний у 90-х роках ХХ століття, повинен був давати конкурентну перевагу на ринку періодики з декількох причин: економія сімейних коштів на купівлі окремого дитячого журналу чи розмальовки, створення ефекту новизни та ексклюзивності, комбінування культурного та розважального контенту, розрахованого на різні цільові аудиторії, адже редакція намагалася охопити своєю увагою не тільки дорослу аудиторію, дошкільнят й учнів початкової школи, а й підліткову та юнацьку аудиторію (конкурс «Путівка в кінозірки»).

Мініжурнал «Вавілончик» (трансформована версія – «Вавілончик») став своєрідним майданчиком для розвитку креативних здібностей дітей. Він виконував пізнавальну, комунікаційну, рекламну, стимулювальну, естетичну, розвивальну функції.

Зазначивши в основній частині статті недоліки поєднання дитячого та дорослого контенту, можемо сформулювати для сучасних видавців, які захочуть повторити аналогічний експеримент, декілька рекомендацій:

1. Необхідно добирати контент для дорослої аудиторії, усвідомлюючи, що журнал може потрапити до рук дитини. У зв'язку із цим у журналі, де розміщено мініжурнал для дітей, не повинно бути фотографій з оголеними та напівоголеними тілами, фотографій зі сценами насильства та жорстокості тощо.

2. Для дитячої аудиторії треба добирати контент без негативних моделей поведінки, персонажів зі зброєю та образів зброї в будь-якому вигляді. Перед друком дитячого контенту редакція повинна консультиватися з педагогами та психологами.

3. Мініжурнал для дітей повинен бути в основному виданні автономним, тобто на сторінках мініжурналу не повинно бути контенту для дорослих читачів. Мініжурнал бажано розмістити посередині основного журналу, щоб за потреби в батьків була можливість легко й без пошкоджень основного журналу вилучити мініжурнал.

Література:

1. Вавілон XXI / Л. І. Брюховецька. Енциклопедія Сучасної України. редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: <https://esu.com.ua/article-32802> (дата звернення: 10.03.2026).
2. Вавілончик (журнальчик у журналі). *Вавілон XXI*. 1993. № 3–4. С. 48–49.
3. Вавілончик. *Вавілон XXI*. 1993. № 1–2. С. 44–45.
4. Вавілончик (журнальчик у журналі). *Вавілон*. 1991. № 1. С. 78–80.
5. Вавілончик (журнальчик у журналі). *Вавілон*. 1992. № 3. С. 48–49.
6. Вавілончик (журнальчик у журналі). *Вавілон*. 1992. № 4. С. 47–49.
7. Вавілончик (журнальчик у журналі). *Вавілон-XXI*. 1992. Липень-серпень. С. 48–49.
8. Вавілончик (журнальчик у журналі). *Вавілон-XXI*. 1992. Вересень-грудень. 1992. С. 48–49.

9. Вавілончик. *Вавілон*. 1992. № 2. С. 48–49.
10. Вавілончик. *Вавілон*. 1992. № 5–6. С. 48–49.
11. Все про кіно. *Вавілон*. 1992. № 3. 1-ша сторінка обкладинки.
12. Мензелевський С. Вільне падіння – Вавілон та Вавілончики української кінокритики 1990-х років. URL: https://chytomo.com/ekzempliary-xx/xxi/vilne-padinnia-vavilony-ta-vavilonchyky-ukrainskoi-kinokrytyky-1990-kh/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 10.03.2026).
13. Правління фірми «Довіра». Дорогі читачі! *Вавілон-XXI*. 1992. Липень-серпень. С. 3.
14. Секретаріат правління Союзу кінематографістів України. Дорогі читачі! *Вавілон-XXI*. 1992. Липень-серпень. С. 3.
15. Співробітники журналу. Друзі! *Вавілон*. 1991. № 1. С. 3.
16. Щомісячний критико-публіцистичний ілюстрований журнал про кіно. *Вавілон-XXI*. 1992. Липень-серпень. С. 3.
17. Щомісячний критико-публіцистичний ілюстрований журнал Спілки кінематографістів України. *Вавілон*. 1991. № 1. с. 3.
18. Щомісячний незалежний культурологічний журнал. *Вавілон-XXI*. Вересень-грудень. 1992. С. 3.

Дата першого надходження статті до видання: 21.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026